

Manisa İli Sultani Üzüm Asma Yaprığı İhracatı Üzerine Bir Araştırma

Azime KURT^a,

Prof. Dr. Osman Murat KOÇTÜRK^b

a Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Uluslararası Ticaret ve Finansman,
ORCID: 0009-0002-1877-8550

b Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Uluslararası Ticaret ve Finans Yüksek Lisans
Programı, ORCID: 0000-0002-6280-275X

Makale Bilgileri

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Gönderim Tarihi: 20.05.2025

Kabul Tarihi: 01.06.2025

Özet

Türkiye, sahip olduğu farklı iklim bölgeleri ve geniş tarım alanları ile bağıcılık açısından önemli bir üretim potansiyeline sahiptir. Bu çalışma, asma yaprağı üretiminde öne çıkan Manisa İlini odağına alarak, bölgedeki üretim sürecini, karşılaşılan temel sorunları ve ihracat yapan yerel işletmelerin deneyimlerini incelemektedir. Manisa'nın uygun iklim koşulları, tarımsal altyapısı ve coğrafi konumu, asma yaprağı üretimini destekleyen başlıca unsurlar olarak öne çıkmaktadır. Çalışmada, üretim kapasitesi, kalite standartları, ihracat prosedürleri ve üretici firmaların değerlendirmeleri analiz edilmiştir. Bulgular, üretimin sürdürülebilir tarım teknikleriyle artırılabilirliğini ve ihracatın gelişimi için kalite kontrol, ürün çeşitliliği ve pazarlama stratejilerinin güçlendirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler

Sultani üzüm
Organik tarım
Asma yaprağı
İhracat
Manisa tarımı

JEL

Q13
Q18
R11

A Research on the Export of Sultani Grape Vine Leaves from Manisa Province

Abstract

Türkiye possesses significant potential for viticulture due to its diverse climate zones and vast agricultural lands. This study focuses on the province of Manisa, a prominent region for vine leaf production, examining the production processes, key challenges, and experiences of local businesses engaged in export. Manisa's favorable climate conditions, agricultural infrastructure, and geographical location are identified as major factors supporting vine leaf cultivation. The study analyzes production capacity, quality standards, export procedures, and evaluations from producer firms. The findings indicate that production can be enhanced through sustainable agricultural practices, and that improving quality control, product diversification, and marketing strategies is essential for the development of exports.

Keywords

Sultana Grape
Organic Farming
Vine Leaf
Exportation
Manisa Agriculture

İletişim/Contact

murat.kocuturk@cbu.edu.tr

GİRİŞ

Tarım sektörü, insanlık tarihinin en eski ekonomik faaliyetlerinden biri olarak, günümüzde de ülkelerin ekonomik ve sosyal kalkınmasında stratejik bir rol oynamaktadır. Gıda güvenliğinin sağlanması, kırsal kalkınmanın desteklenmesi ve istihdamın artırılması gibi temel hedefler doğrultusunda, tarım sektörü hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeler için vazgeçilmez bir alan olmayı sürdürmektedir.

Türkiye, sahip olduğu geniş tarım arazileri, iklim çeşitliliği ve biyolojik zenginliği sayesinde tarımsal üretim açısından önemli bir potansiyele sahiptir. 2022 yılı verilerine göre, tarım, ormancılık ve balıkçılık sektörünün Gayrisafi Yurt İçi Hâsıla (GSYH) içindeki payı %6,5 olarak gerçekleşmiştir (T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, 2023). Bu oran, tarım sektörünün ülke ekonomisindeki önemli yerini göstermektedir.

Türkiye'nin tarımsal üretiminde öne çıkan ürünlerden biri de üzüm ve asma yaprağıdır. Özellikle Ege Bölgesi'nde yer alan Manisa ili, Sultani çekirdeksiz üzüm üretimiyle tanınmakta ve ülke genelindeki üretimin büyük bir kısmını karşılamaktadır. Manisa'da yıllık ortalama 1,5 milyon ton yaş üzüm ve 300 bin ton kuru üzüm üretimi gerçekleştirilmektedir (Anadolu Ajansı, 2023). Bu üretim hem iç piyasada tüketilmekte hem de ihracat yoluyla ülke ekonomisine katkı sağlamaktadır.

Asma yaprağı üretimi de Manisa'da önemli bir yer tutmaktadır. Manisa Asma Yaprağı, 418 sayılı coğrafi işaretle tescillenmiş olup, Sultani çekirdeksiz üzüm asmaları kullanılarak üretilmektedir (Türk Patent ve Marka Kurumu, 2022). Bu ürün hem iç piyasada hem de uluslararası pazarda talep görmekte ve üreticilere ek gelir sağlamaktadır.

Bu çalışma, Türkiye'nin tarım sektöründeki genel durumunu ve tarımsal üretimin ülke ekonomisindeki yerini incelemekte; özellikle Manisa ili özelinde üzüm ve asma yaprağı üretiminin mevcut durumunu, ihracat potansiyelini ve karşılaşılan sorunları ele almaktadır. Çalışma kapsamında, üreticiler ve ihracatçı firmalarla yapılan görüşmeler aracılığıyla, üretim süreçleri, dış pazarlara erişim, kalite kontrol uygulamaları ve destek politikaları gibi konular değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular, Manisa'nın sahip olduğu üretim kapasitesinin daha verimli ve sürdürülebilir tarım teknikleriyle geliştirilebileceğini ve ihracatın artırılabilmesi için kalite kontrol, ürün çeşitliliği ve pazarlama stratejilerinin güçlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

1. MATERYAL

Çalışmanın ana materyalini Manisa ilinde Sultaniye üzüm yaprağı ihracatı yapan altı firma ile yapılan anket verileri oluşturmaktadır. Ayrıca, Türkiye'nin genel ihracatını ele alan makro verilerden; literatür taramasıyla elde edilen bilgilerden, önceki çalışmalardan ve ilgili kurumların web sitelerinden derlenen verilerden de yararlanılmıştır.

2. YÖNTEM

2.1. Verilerin Toplanmasında İzlenen Yöntem

Makaleler ankete alınacak firmaların belirlenmesi için Manisa ilindeki Sanayi ve Ticaret Odalarının da görüşü alınarak, ankete gönüllü olarak katılacak asma yaprağı ihracatı yapan altı firma belirlenmiştir. Bu firmaların yetkilileri ile on iki sorudan oluşan bir anket aracılığıyla yüz yüze görüşülmüştür. Manisa'da asma yaprağı üretimi yapan otuzdan fazla çiftçiyle yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Çiftçilerin seçimi, gönüllülük esasına dayalı olarak, aktif üretim yapan ve asma yaprağı pazarlayan üreticiler arasından yapılmıştır. Yerel ziraat odası ve üretici birliklerinden alınan bilgiler doğrultusunda, farklı yaş gruplarına ve üretim ölçeklerine sahip çiftçilerle yüz yüze görüşmeler yapılmıştır.

2.2. Verilerin Analizinde İzlenen Yöntem

Verilerin analizinde temel istatistiksel yöntemler kullanılmış, veriler tablo ve grafikler yardımı ile sunulmuştur.

3. ARAŞTIRMA BULGULARI

3.1 Araştırma Alanı olan Manisa'nın Tarımsal Yapısına İlişkin Bilgiler

Manisa, Türkiye'nin Ege Bölgesi'nde önemli bir tarım şehri olmasının yanı sıra, ülkenin en önemli üzüm üretim merkezlerinden biridir. Türkiye genelindeki üzüm üretiminin büyük bir kısmı Manisa'dan karşılanır. Manisa, çekirdeksiz kurutmalık üzüm üretiminde Türkiye'nin en büyük üreticisi olup, ayrıca sofralık üzüm ve şaraplık üzüm yetiştiriciliği de yapılmaktadır. Manisa'nın toplam üzüm üretimindeki payı, 2020'de %35,6'ya kadar yükselmiştir. Ayrıca üzüm, zeytin, tütün, pamuk ve diğer sebze ve meyve üretimi ile ülke ekonomisine büyük katkı sağlar. Tarımsal faaliyetlerin yanı sıra, bölge modern tarım teknikleri ve inovatif çözümlerle de gelişmeye devam etmektedir.

3.1.1 Tarım Alanları, Topografya ve İklimsel Özellikleri

Manisa, coğrafi konumu ve iklim koşulları itibarıyla tarım açısından oldukça avantajlı bir bölge olarak öne çıkmaktadır. Ege bölgesinde yer alan il, ılıman iklimi, verimli toprakları ve su kaynakları ile özellikle tarım faaliyetlerinin yoğun olduğu bir ildir. Manisa, Akdeniz iklimine yakın bir iklim yapısına sahiptir. Yazları sıcak ve kuru, kışları ise ılımandır. Bu iklim, özellikle zeytin, üzüm, tütün ve meyve çeşitleri gibi bitkilerin yetişmesi için oldukça elverişlidir. Ayrıca, bu iklimde yetişen ürünler daha kaliteli ve verimli olabilmektedir.

Manisa ilinin arazisinin ana çizgilerini, doğu-batı doğrultusuna uzanmış, kuzey-güney ve güneydoğu-kuzeybatı doğrultusunda çatallaşmış oluk şekilli çukurlar oluşturmaktadır. Bu çukurların oluşturduğu ovalar ile Ege Denizi'ne dikey olarak uzanan dikey dağ sıralarının alt kısımlarında kalan platolar ve vadiler tarıma elverişli arazilerdir.

Manisa’da sosyal ve ekonomik yapısını biçimlendiren Gediz Ovası çevresi ve Bakırçay havzasının doğu kısmında kalan bölümünü tarım alanları oluşturmaktadır. Gediz Ovası, Türkiye’nin en değerli alüvyon topraklarına sahip bir tarım alanıdır. Toplam 13.220.280 hektar yüzölçümünden, 5.159.971 hektarı bitkisel üretim yapılan tarım alanlarından oluşmaktadır. Manisa’daki arazilerin %39,03’ü tarıma elverişli ve ekilebilir durumdadır. Hayvan yetiştiriciliğinin önemli bir alt yapısına sahip olan çayır ve mera alanları 5.159.971 hektar alanı ile arazinin %2,46’sını oluşturmaktadır. Arazinin bir kısmı bozuk nitelikli orman ağaçlarından oluşmaktadır. 5.346.500 hektar alanına sahip ve il arazisinin %40,44’ünü oluşturmaktadır (Tablo 1).

Tablo 1. Manisa İli Genel Arazi Dağılımı

Arazi Kullanımı	Alanı (Ha)	Oranı (%)
İl’in Yüzölçümü	13.220.280	100
Tarım Alanı	5.159.971	39,03
Çayır – Mera	325.290	2,46
Ormanlık ve Fundalık	5.346.500	40,44
Kullanılmayan Tarım Arazisi	66.218	0,50
Diğer Alan	2.322.301	17.57

(Manisa Valiliği, 2023)

Tarımın en önemli bileşenlerinden birisi su kaynağıdır. Gediz Ovası ve Bakırçay Ovası Manisa’da işlenen tarımın verimliliğinde önemli bir yere sahiptir. Arazinin 401 km’sini Gediz Ovası, 118,8 km’sini ise Bakırçay Ovası oluşturmaktadır. Gediz ve Bakırçay Havzasındaki toprakların verimliliği, uygun iklim ve ekolojik koşullar ile bütünleşince zengin ürün potansiyeli ve çeşitliliği ortaya çıkmaktadır.

3.1.2 Tarım Alanlarının Kullanış Amaçlarına Göre Dağılımı ve Tarım İşletmelerin Durumu

Manisa ili Türkiye’nin 5.075.263 hektar tarım alanına sahiptir. 2.206.827 hektar işlenmekte, 137.502 hektar alanı ise nadasa bırakılmaktadır (Tablo 2).

Tablo 2. Tarım Alanlarının Kullanış Amaçlarına Göre Dağılımı

	Toplam Tarım Alanı (Hektar)	İşlenen Tarım Alanı (Hektar)	Nadas Alanı (Hektar)	Sebze Alanı (Hektar)	Meyve Alanı (Hektar)	Süs Bitkileri Alanı (Hektar)
Türkiye	239.712.314	167.446.350	28.143.070	7.122.641	36.942.557	57.696
Manisa	5.075.263	2.206.827	137.502	309.307	2.420.724	903

(TÜİK, Bölgesel İstatistikler Üretimi, 2024)

Manisa ilinde tarım işletmelerinin büyük çoğunluğu 50 dekar altında arazi genişliğine sahiptir (Tablo 3).

Tablo 3. İşletmelerin Büyüklükleri

İşletme Büyüklüğü (Dekar)	Oranı (%)
1-21	37,2
21-50	36,8
51-100	17,9
101-200	6,1
201-500	1,8
500'den Büyük	0,2
Toplam	100

(TÜİK, Tarımsal İşletme Yapı Araştırması, 2016)

3.1.3 Tarımsal Üretim ve Türkiye içindeki Yeri

Manisa ili birçok tarımsal üründe Türkiye üretiminin önemli bir bölümünü sağlamaktadır (Tablo 4).

Tablo 4. Manisa Tarımsal Üretimi ve Türkiye İçindeki Yeri

Ürün Türü	Türkiye Üretimi (Ton)	Manisa Üretimi (Ton)	Oran (%)
Üzüm (Kurutmalık Çekirdeksiz)	981.741	902.658	91,9
Üzüm (Sofralık Çekirdeksiz)	422.983	285.134	67,4
Zeytin (Sofralık)	490.000	120.277	24,5
Zeytin (Yağlık)	1.030.000	79.110	7,7
Domates (Salçalık)	5.550.848	957.565	17,3
Tütün	85.510	10.900	12,7
Susam	16.190	2.636	16,3
Hıyar (Turşuluk)	309.654	36.078	11,7
Biber (Salçalık, Kappa)	1.602.457	108.003	6,7
Börülce (Taze)	12.635	1.269	10,0
Brokoli	116.082	10.219	8,8
Kiraz	736.791	44.809	6,1
Kavun	1.403.214	68.316	4,9
Kereviz (Kök)	22.460	1.154	5,1
Çilek	676.818	32.033	4,7
Karpuz	3.147.921	107.168	3,4
Mısır	9.000.000	187.410	2,1
Kekik	30.129	142	0,5
Domates (Sofralık)	7.749.152	138.413	1,8
Buğday (Durum + Diğer)	22.000.000	216.721	1,0
Arpa (Diğer)	8.800.000	77.367	0,9

(Manisa Valiliği, 2023)

Öte yandan çalışmanın konusunu oluşturan bağ alanı ve üzüm üretimi açısından konu ele alındığında, Türkiye'nin üzüm üretiminin yıllara göre arttığı görülmektedir. Bu durumda Manisa ilinin üretim miktarı 2004 yılında 942.223 ton iken, 2020 yılında 1.5 milyona kadar yükselmiştir. Manisa'nın Türkiye genelindeki üzüm üretiminden aldığı pay 2004 yılında %27 iken 2020 yılında %35,6 düzeyine çıkmıştır (Tablo 5).

Tablo 5. Bağ Dikim Alanı ve Üretim Miktarları

Yıl	Toplam Bağ Dikim Alanı (Dekar)			Toplam Üretim (Ton)		
	Manisa (1)	Türkiye (2)	Manisa/TR (%)	Manisa (2)	Türkiye (2)	Manisa/TR (%)
2004	686.270	5.200.000	13,2	942.223	3.500.000	26,9
2005	661.650	5.160.000	12,8	1.059.800	3.850.000	27,5
2006	688.012	5.138.351	13,4	1.326.978	4.000.063	33,2
2007	687.514	4.846.097	14,2	1.076.013	3.612.781	29,8
2008	704.654	4.827.887	14,6	1.396.537	3.918.442	35,6
2009	707.332	4.790.239	14,8	1.423.259	4.264.720	33,4
2010	715.895	4.777.856	15,0	1.372.571	4.255.000	32,3
2011	731.916	4.725.454	15,5	1.401.259	4.296.351	32,6
2012	738.226	4.622.959	16,0	1.513.540	4.234.305	35,7
2013	754.009	4.687.922	16,1	1.163.899	4.011.409	29,0
2014	769.005	4.670.929	16,5	1.389.436	4.175.356	33,3
2015	784.300	4.619.557	17,0	1.271.393	3.650.000	34,8
2016	793.053	4.352.269	18,2	1.366.904	4.000.000	34,2
2017	797.634	4.169.068	19,1	1.534.419	4.200.000	36,5
2018	807.387	4.170.410	19,4	1.234.577	3.933.000	31,4
2019	809.123	4.054.387	20,0	1.546.188	4.100.000	37,7
2020	833.853	4.009.979	20,8	1.498.287	4.208.908	35,6

(Zafer Kalkınma Ajansı, 2021)

3.2. Manisa İli Asma Yapradı İhracatçıları ile Yapılan Anket Çalışması Bulguları

3.2.1. İhracatçıların Sosyo-Ekonomik Özellikleri

Görüşme yapılan firma yetkililerinin tamamı, işletmelerin ya sahibi ya da genel müdür pozisyonunda görev almaktadır. Katılımcıların yaşları genellikle 35 ila 55 arasında değişmekte olup, büyük çoğunluğunun yükseköğretim mezunu olduğu belirlenmiştir. Görüşülen kişilerin tamamı aktif olarak asma yaprağı ve üzüm ihracatı yapan firmalarda karar alma yetkisine sahip kişilerdir. Bu nedenle, görüşmelerden elde edilen veriler sektördeki uygulamaları, sorunları ve çözüm önerilerini doğrudan yansıtmaktadır.

3.2.2. Firmaların Asma Yapradı Tedarikine İlişkin Bulgular

Firmalar yetkilileri ile yapılan görüşmede Manisa'da ihracat ürünü olarak tedarik edilebilen asma yaprağı miktarı; Asma yaprağı temininde firmaların farklı kapasite ve koşullara sahip olduğu görülmektedir. Firmaların tedarik kapasiteleri, çevresel faktörler ve lojistik koşullar gibi birçok değişkene bağı olarak farklılık göstermektedir. D ve E gibi firmalar tedarik açısından daha güvenilir görünürken, Meneviş Gıda gibi firmalar sınırlı tedarik kapasitesine sahip. A, C ve B ise çevresel ve coğrafi faktörlere bağı kısıtlamalar nedeniyle tedarik sürekliliğinde bazı risklerle karşılaşabiliyor (Tablo 6).

Tablo 6. Asma Yaprağı Tedariki Durumu

Firma	Tedarik Durumuna İlişkin Görüşler
A	İklim elverişli olup zirai mücadelede pestisit kullanımı artmadıkça tedarikte sorun yaşamayız aksi halde bu sene olduğu gibi tedarik sorunu yaşadık.
B	Hepsini aynı bölgeden tedarik edemiyoruz.
C	Hava şartlarının uygun olduğu dönemlerde evet ediyoruz.
D	Evet
E	Evet
F	Sınırlı ölçüde tedarik ediyoruz. Tam istediğimiz potansiyelde asma yaprağı tedarik edemiyoruz.

İhracat standartlarına uygun asma yaprağı potansiyeline ilişkin firmalara yönelttiğimiz sorular, Manisa'daki üretim kapasitesinin ve kalite standartlarının firmadan firmaya değiştiğini göstermektedir. Manisa'daki asma yaprağı potansiyeli genel olarak yüksek olsa da ihracat standartlarına uygun ürün elde edilmesinde bazı zorluklar ve kısıtlamalar bulunuyor. Bu bağlamda, farklı firmaların verdiği potansiyel tahminleri, bölgedeki kalite farklılıklarını ve üretim koşullarını yansıtıyor (Tablo 7).

Tablo 7. İhracat Ürünü Standartlarına Uygun Asma Yaprağı Potansiyeli Hakkında Görüşler

Firma	Görüş
A	2000 bin ton kadar
B	10.000 ton civarında olduğunu tahmin ediyoruz.
C	1.500-2000 ton takriben
D	Yeterince
E	Orta Düzeyde
F	Manisa da Sultani Üzüm bağ potansiyeli büyük olmasına rağmen ihracat niteliği taşıyabilecek yaprak özelliği bulunduran bağ oranı düşük kalmaktadır.

İhracat ürünü standartlarına uygun asma yaprağının tedarik hususunda; ihracat ürünü özelliği taşıyan asma yaprağı, Manisa ilinin farklı bölgelerinden temin edildiği görülmektedir (Tablo 8). Manisa'dan tedarik edilen asma yaprağı konusunda firmalar, bölgesel çeşitlilik, organik üretim tercihleri ve yerel çiftçilerle işbirliği yapma gibi stratejilerle farklı yaklaşımlar sergilemektedir. Yerel tedarik ve organik tarım gibi faktörler, yüksek kaliteli ihracat ürünleri temin etme amacını taşıırken, çiftçilerle direkt ilişkiler de tedarik süreçlerini daha esnek ve güvenilir hale getirebilmektedir. Genel olarak, bu stratejiler, firmaların kaliteyi artırmak ve sürdürülebilir tedarik zincirleri oluşturmak adına etkili bir yaklaşım sergilediklerini göstermektedir.

Tablo 8. İhracat Ürünü Standartlarına Uygun Asma Yaprığının Tedarik Edildiği Kaynaklar

Firma	Tedarik Edilen Yer
A	Manisa Saruhanlı ilçesinin köy ve kendi ovasından tedarik ediyoruz.
B	Manisa ve Tokat'tan alışveriş yapıyoruz. Çiftçilerden alınıyor.
C	Organik üzüm bağlarından.
D	Üzüm bağlarından
E	Saruhanlı Salihli Alaşehir Ahmetli
F	Manisa Merkez ve Saruhanlı Turgutlu Salihli Gölarmara ilçelerinden

Firmaların asma yaprağı tedarikinde karşılaştığı zorluklara bakıldığında; ihracat standartlarına uygun asma yaprağı temininde güçlük yaşadıkları görülmektedir (Tablo 9). Burada, üretim süreçlerinden, çevresel faktörlerden ve iş gücü yönetiminden kaynaklı nedenler öne çıkmaktadır. Asma yaprağı tedarik sürecinde karşılaşılan zorlukların çok boyutlu olduğunu ve bu zorlukların çiftçi eğitiminden çevresel faktörlere kadar geniş bir yelpazeye yayıldığını gösteriyor. Özellikle kimyasal kalıntılar, iş gücü kalitesi ve iklimsel değişiklikler gibi faktörler, ürünün hem kalitesini hem de ihracat için uygunluğunu doğrudan etkilemektedir.

Tablo 9. İhracat Ürünü Standartlarına Uygun Asma Yaprığının Temininde Karşılaşılan Zorluklar

Firma	Karşılaşılan Zorluklar
A	Çiftçilerimizin hastalıkla mücadelede pestisit ağırlıklı zirai ilaç kullanımı bundan ötürü de fazla laboratuvar maliyetlerinin yüksek olması.
B	Aynı standartta ürün bulmak ve ürünün tarladan üretime uygun şekilde toplatılmasında zorluklar oluyor.
C	İşçilik (istenen kalitede ve standarttaki yaprağı toplatabilme) ve müstahsillerin ilaçlama dönemini tespit.
D	Yaprakta bulunan kalıntılardan kaynaklı zorluklar yaşanabiliyor.
E	Bilinçsiz ilaçlama ve kalifiyesiz personel işçilik
F	Zararlılarda mücadelede kullanılan ilaçlarının kalıntısı sebebi ile karşılaşılan zorluklar, Yaprak toplama işçiliğinden kaynaklanan sıkıntılar, İklim değişikliklerinin yarattığı olumsuzluklar

Firmaların asma yaprağının uluslararası ticaret piyasasında yüksek bir potansiyel taşıdığı konusunda güçlü bir görüş birliği vardır. Görüşülen firma yetkilileri asma yaprağına olan talebin giderek arttığını ve belirli pazarlar için büyük fırsatlar sunduğunu vurgulamaktadır (Tablo 10).

Tablo 10. Uluslararası Ticaret Piyasasında Asma Yaprağının Potansiyeli

Firma	Görüşler
A	Avrupa'da göçmen pazarının oluşturduğu büyük hacimli bir pazar ve Arap ülkelerinin tüketimde bizimle benzerlik göstermesi yönünden güzel bir potansiyeli bulunmaktadır.
B	Kaliteli yaprak uluslararası piyasada rağbet gören bir üründür.
C	Potansiyeli yüksek bir ürün tahminen 25.000 ton
D	Asma yaprağına çok fazla rağbet bulunmaktadır.
E	Yüksek bir potansiyele sahip
F	Mevcut ihracat miktarından 10 kat daha yüksek talep ile karşılaşılmaktadır.

3.2.3 Asma Yaprağı İhracatına İlişkin Bulgular

Firmaların ihracat yaptığı bölge ve ülkelere bakıldığında, asma yaprağının dünya çapında oldukça geniş bir pazar ağına ihraç edildiği görülmektedir (Tablo 11). Bu durum, ürünün uluslararası ticaret açısından önemli bir potansiyele sahip olduğunun bir göstermektedir. Asma yaprağı ihracatının geniş bir uluslararası pazar ağına sahip olduğu ve özellikle göçmen nüfusun yoğun olan ülkelerde büyük bir talep gördüğü açıkça görülmektedir. Avrupa, Orta Doğu ve Amerika gibi pazarlar, bu ürün için başlıca hedef bölgeler arasında yer almakta ve kültürel benzerlikler, geleneksel mutfaklar ve etnik grupların tüketim alışkanlıkları asma yaprağı talebini artıran önemli faktörlerdir.

Tablo 11. Asma Yaprağı Ürünlerinin İhracat Yapıldığı Bölge ve Ülkeler

Firma	İhraç Yapılan Bölge/Ülke
A	Balkan ülkeleri, Avrupa ülkeleri, Amerika ve Arap ülkeleri
B	Almanya, Suudi Arabistan, Katar, Irak, BAE, ABD
C	Yunanistan, Bulgaristan, Almanya ve İngiltere
D	Henüz ihracat yapılmadı.
E	Orta Doğu ülkeleri
F	Orta Doğu- Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri- Kıbrıs

Firmaların çoğu, asma yaprağına uluslararası pazarda güçlü bir talep olduğunu belirtmiştir. Balkanlar, Orta Doğu, Avrupa gibi hedef pazarlar öne çıkmakta olup, bu bölgelerdeki yükselen talep; özellikle Arap ülkelerindeki benzer tüketim alışkanlıkları ve göçmen pazarı gibi etkenlerle desteklenmektedir. Birçok firma, asma yaprağına talebin artacağı ve ürüne yönelik daha fazla ilgi duyulacağı beklentisi içerisinde.

Firma yetkililerine göre asma yaprağının uluslararası tüketici pazarına hazırlanması sırasında karşılaşılan bazı gıda işleme sorunları bulunmaktadır (Tablo 12). Bu sorunlar, özellikle geleneksel işleme yöntemleri, iş gücü yönetimi ve standartlaşmış işleme süreçlerinin eksikliği gibi unsurlardan kaynaklanmaktadır.

Tablo 12. Asma Yaprığı Ürünü Uluslararası Tüketici Pazarına Hazırlarken Karşılaşılan Gıda İşleme Sorunları

Firma	Sorunlar
A	Hâlihazırda bir sarma makinesi bulunmaması ve konserve sarma da hala eski usul el emeğinin işgücü maliyeti
B	Kalifiye işçi bulmak
C	Sorun yok
D	Sorun yok
E	Çok nadir sorunlar oluyor.
F	Asma yaprağı işlenmesinde standart bir işleme sisteminin henüz olmaması, bu nedenle geleneksel işleme yöntemleri ve işçi kalitesindeki sorunlar

Üretim süreçlerinde karşılaşılan zorluklar, genellikle kaliteli işçilik, pestisit kullanımı, iklimsel etmenler ve iş gücü kalitesi ile ilgilidir. Özellikle, çiftçilerin bilinçsiz ilaç kullanımı, tarım ilaçlarının kalıntı sorunları ve işçilik kalitesindeki yetersizlikler gibi faktörler, üretim verimliliğini ve ürün kalitesini olumsuz etkileyebilmektedir. Bu sorunlar, pazar talebine uygun ürün sağlama konusunda zorluklara yol açmaktadır.

Birçok firma, yüksek kaliteli ve kalıntısız ürünler üretme hedefiyle gelişmiş işleme süreçleri ve eğitilmiş iş gücü kullanmayı önermektedir. Ayrıca, üretim verimliliğinin artırılması için iklimsel etmenlere uyum sağlamayı hedeflemektedirler.

Öte yandan, Firmaların, asma yaprağı ihracatında zorluklar olduğu da görülmektedir. Bu zorluklar hem tarım süreçleri hem de lojistik ve gümrük işlemleri ile ilgili çeşitli sorunları kapsamaktadır. Asma yaprağı ihracatında karşılaşılan zorluklar, tarım ilaçları ve pestisit kalıntıları, gümrük prosedürleri, lojistik sorunlar ve farklı ülke standartları gibi çeşitli alanlara yayılmaktadır (Tablo 13).

Tablo 13. Asma Yaprığı İhracatında Karşılaşılan Zorluklar

Firma	Görüşler
A	Her ülkenin prosedürüne bağlı olarak a asma yaprağında bulunmasına izin verilen tarım ilacı kalıntılarının maksimum limit değerlerinin ülkeden ülkeye değişmesi.
B	Gümrük mevzuatı, sıkı analiz koşulları.
C	Tırların sınırlarda uzun süre bekletilmesinden dolayı araç bulmakta yaşanan zorluklar.
D	Henüz ihracat gerçekleştirilmedi.
E	Zirai ilaç kalıntısı riski.
F	Pestisit kalıntısı sorunları ve kalite standartları sorunu, ihraç edilen ülkelerdeki analiz laboratuvarlarındaki teknik uyum sorunu.

Gümrük prosedürleri ve ülkeler arası ticaretin farklı standartları, firmaların karşılaştığı en büyük zorluklardan biridir. Özellikle, tarım ilaçları kalıntısı ve pestisit seviyelerinin farklı ülkeler için değişkenlik göstermesi, firmaların yurt dışına ihraç ettikleri ürünlerin kabul edilmesinde sorunlar yaşamasına yol açabiliyor. Ayrıca, gümrük mevzuatı ve sıkı analiz koşulları da ticaretin önünde engel oluşturmaktadır.

Bunların yanı sıra, nakliye ve lojistik sorunları da zaman zaman ihracat sürecini aksatmakta, özellikle sınırlarda bekletilen tırlar ve araç teminindeki zorluklar gibi problemler ihracatın zamanında gerçekleşmesini engellemektedir.

3.2.4. Asma Yapağı Piyasasına İlişkin Geleceğe Dönük Beklentiler

Firma yöneticileri, asma yapağının dünya tüketici piyasasında oldukça güçlü bir geleceğe sahip olduğunu ve talebin gelecekte artarak devam edeceği görüşündedir (Tablo 14).

Tablo 14. Dünya Tüketici Piyasasında Asma Yapağının Geleceği

Firma	Görüş
A	İnsan var olduğu sürece tüketmek beslenmek zorunda besin zincirinin en önemli halkası
B	Bugün olduğu gibi gelecekte de talep gören bir ürün olacaktır.
C	Mevcut tüketilme potansiyelini korunacaktır.
D	İnsanların kalıntısız organik yapraklara daha fazla eğilim göstereceğini düşünüyorum
E	İyi bir piyasaya sahip
F	Dünya piyasasında mevcut talebin Asma yapağı üretiminden en az 10 kat daha yüksek talebin olduğunu düşündüğümüz bu piyasada gelecekte bu talep miktarının daha da yükseleceğini öngörüyoruz.

Firma yöneticileri asma yapağı ihracatında geleceğe dair olumlu beklentilere sahip olup, sektörün önemli bir büyüme potansiyelini göstereceği fikrindedir. Firmaların stratejileri, katma değeri yüksek ürünlerle daha geniş kitlelere ulaşmak, ihracatın çeşitlendirilmesi ve yeni pazarlar keşfetmek üzerine odaklanmaktadır (Tablo 15).

Tablo 15. Asma Yapağı İhracatında Gelecek Beklentileri

Firma	Beklentiler
A	Üretimde yarı mamul olarak ürünleri ihraç etmektense ürüne katma değer katarak dünyada daha geniş kitlelere ulaşması
B	Talep gören bir ürün olduğu için ihracat miktarının yıllar itibarıyla artacağını düşünmekteyiz.
C	Müstahsillerimiz daha bilinçli bir ilaçlama yapabilseler Asma Yapağı ihracatının artacağını tahmin ediyorum.
D	Birçok ülkeye ihracat yapmak
E	Asma yapağından yapılan ürünlerin çeşitliliğinin artırılması.
F	Katma değeri yüksek ürün çeşitliliği ile uluslararası gıda kodeksi standartlarına uygun kaliteli ürün üretiminin artırılması.

Firmalar, asma yapağı ihracatında beklenen gelirin elde edilip edilmediği konusunda çeşitli perspektifler sunmaktadır. Bu görüşler, gelir durumu, rekabet koşulları ve piyasa dalgalanmaları gibi faktörlerin önemli etkileri olduğunu ortaya koymaktadır (Tablo 14).

Tablo 16. Asma Yapağı İhracatında Beklenen Gelir Konusunda Görüşler

Firma	Görüşler
A	İhracatta döviz kurları enflasyonun üstünde oldukça beklenen gelir artar.
B	Rekabet durumuna göre kâr marjı değişmekle birlikte iyi bir gelir elde edebildiğimizi düşünüyoruz.
C	Çok çok riskli bir ürün oluşu (organik asma yapağı) bazen beklenen ve istenilenin altında gelir elde ediliyor.
D	-
E	-
F	Mevcut piyasa şartlarında sınırlı ölçüde istediğimiz geliri elde edebiliyoruz.

Firma yöneticilerinin hedeflerine ve planlarına göre; asma yapağı ihracatında gelişim sağlamak ve pazar paylarını artırmak adına çeşitli stratejik hedefler ve planlar geliştirdiklerini göstermektedir. Bu planlar, genel olarak üretim kalitesini artırma, ürün çeşitliliğini genişletme, kalıntısız ürün üretimi ve pazar çeşitlendirmesi üzerine odaklanmaktadır (Tablo 17).

Tablo 17. Asma Yapağı İhracatında Geliştirme Hedef ve Planları

Firma	Hedefler
A	Tarım politikalarında pestisit kullanımı ve laboratuvar masraflarını ücretsiz hale getirmesini temenni ediyorum.
B	Daha kaliteli ve ihracata uygun standartta yaprak toplanması ve kalifiye işçilik ile üretim kalitesinin artırılması, bu suretle uluslararası alanda daha çok müşteriye ulaşmak planlarımız arasındadır.
C	İklimsel Ürün alım kontrolünü artırıp istenilen kaliteye ulaşarak satış potansiyelimizi artırmak.
D	Şirketimizi büyütmek, organik yaprakları pazarlamak.
E	Asma yapağından elde edilen ürünlerin çeşitliliğini arttırmak.
F	İşletmemizin ürün çeşitliliğini sağlayacak teknik imkânları arttırırken, ürün tedarikini sağladığımız bağ yapağı üretiminin de miktar, kalite ve kalıntısız yaprak üretilmesi.

Birçok firma, katma değeri yüksek ürünler ve çeşitlendirilmiş asma yapağı ürünleri geliştirme hedefindedir. İhracatın yalnızca ham ürünle değil, aynı zamanda işlenmiş, paketlenmiş veya organik ürünlerle yapılması gerektiğine dair görüşler öne çıkmaktadır. Bu, firmaların daha geniş pazar payına ve yüksek kar marjlarına ulaşmalarını sağlayabilir.

Organik üretim ve doğal ürünler üzerine yapılan yatırımlar, sağlık trendinin arttığı günümüzde büyük bir potansiyele sahiptir. Gelişen pazarlarda organik ve katma değeri yüksek ürünlerin talebi artacaktır.

Firmaların büyük bir kısmı, yeni pazarlara açılma, organik üretimi artırma, yaprak kalitesini artırma ve teknolojik yenilikler ile ihracatlarını artırma stratejileri geliştirmektedir. Gelecekte, organik Asma Yapağı üretiminin artması, daha fazla pazara ulaşılmasını sağlayacaktır. Ayrıca, tüketici taleplerindeki değişim ve gıda güvenliği konusundaki artan hassasiyet, organik ve kalıntısız ürünlerin önemini daha da artıracaktır.

Bir diğer önemli hedef ise devlet desteklerinin artırılması, özellikle tarım politikalarındaki iyileştirmeler, laboratuvar masraflarının düşürülmesi ve pestisit kullanımının kontrol altına alınması konularında firmalar önemli bir beklenti içerisinde. Bu tür destekler, üreticilerin maliyetlerini düşürüp, kaliteyi artırmalarına yardımcı olabilir.

3.3. Üreticilerin Asma Yapağı Üretimine İlişkin Görüşleri

Yapılan yüz yüze görüşmelerde çiftçilerin % 97,74' ü bağlardaki yaprakları gelir amaçlı toplatıp satışa sunmaktadır. Toplatılan yaprakların bir omça ortalama %20-25' ini verimli bir şekilde topladıklarını belirtmişlerdir.

Çiftçiler ile yapılan yüz yüze görüşmelerde; çiftçilerin %2,63'ü bağlardaki yaprakları üzümün yanında ikinci ürün olarak görmeyip, sadece üzümde elde edilen gelire ek gelir olarak gördüklerini belirtmişlerdir.

Çiftçiler 2024 yılında bağlardaki yapraklarının mevsimsel hava koşulları nedeniyle yeterince toplatıp satışa sunamadıklarını ve aldıkları verimin düşük olduğunu belirtmişlerdir. Bu durum, hava koşullarının organik tarım üzerinde yüksek bir etkisi olduğunu ve hasat işleminde yeterli verim alınamadığını göstermektedir.

Çiftçiler, yaprak satışından elde ettikleri geliri yeterli bulmadıklarını yapılan masrafın (maliyetin) geliri karşılayamadığını dile getirmişlerdir.

Çiftçiler, gelecekte yapağı bir “ürün” olarak görmeyi düşündüklerini ancak ürün olarak kabul edebilmeleri için yaprakta elde edilecek verimin ve maliyetin üzümdekine benzer olması gerektiğini ifade etmişlerdir. İyi bir verim alındığı ve maliyetlerinin düşük, gelirin yüksek olduğu durumlarda yapağı ürün olarak değerlendirebileceklerini belirtmişlerdir.

Araştırma kapsamında, organik bağcılık yapan çiftçilerin üzüm yanında yapraklardan da ek gelir sağlamak amacıyla uyguladıkları yöntemler ve karşılaştıkları zorluklar da incelenmiştir. Çiftçiler, yaprak gelişimine özel olarak özen gösterdiklerini, özellikle organik tarımda pestisit kalıntısının olmaması için dikkatli olduklarını belirtmişlerdir.

Organik bağcılık yapan çiftçiler, devlet tarafından sağlanan çeşitli desteklerden faydalandıklarını ifade etmişlerdir. En yaygın olarak mazot ve gübre desteği ile dekar başına organik prim aldıkları belirtilmiştir. Bunun dışında başka bir destek almadıklarını ve mevcut desteğin yetersiz olduğunu dile getirmişlerdir.

Organik bağcılıkla ilgili eğitimlere katılmadıklarını, ancak ziraat mühendisleri ve diğer ilgili kuruluşlardan alınan bilgilendirmelerle organik üretim süreçlerini sürdürdüklerini ifade etmişlerdir. Bu bilgiler doğrultusunda ilerleyerek, organik bağcılığın gereksinimlerini yerine getirmeye çalışmaktadırlar.

Bağlarda zararlılarla mücadelede, organik tarım için yetkili kuruluşların önerdiği uygulamalara büyük ölçüde uydukları belirtilmiştir. Çiftçiler, bu tavsiyelere uyulmadığı takdirde, istenilen verimi elde edemediklerini ve ürün kalitesinin düşebileceğini vurgulamışlardır.

Organik bağcılık uygulamalarının en büyük zorlukları arasında sık sık ilaçlama yapılmasının gerekliliği ve bu ilaçların maliyetinin yüksek olması ön plana çıkmıştır. Ayrıca, organik tarımın oldukça dikkatli ve özenli bir bakım gerektirmesi, çiftçilerin yoğun bir uğraş içine girmesine yol açmaktadır. Bu durum, organik bağcılığın zorlayıcı yönlerinden biri olarak dile getirilmiştir.

Bağlardaki yaprak toplama işlemi, çoğunlukla alıcı firmaların çalışanları veya dışarıdan temin edilen işçiler tarafından yapılmaktadır. Toplanan yapraklar, alıcı firmalara teslim edilerek satışa sunulmaktadır. Çiftçiler, bu süreçte verimli bir üretim ve satış stratejisi izleyerek gelir elde etmeye çalışmaktadırlar.

Bu bulgular, organik bağcılıkla ilgili çiftçilerin karşılaştığı zorlukları ve destek ihtiyaçlarını ortaya koymakta, aynı zamanda organik tarım uygulamalarının gelişmesi için daha fazla eğitim ve destek gerektiğini göstermektedir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Türkiye'nin sahip olduğu uygun iklim ve toprak koşulları, ülkeyi tarımsal üretim bakımından avantajlı bir konuma getirmekte; özellikle bağcılık ve üzüm üretimi açısından önemli bir potansiyel sunmaktadır. Bu bağlamda Manisa ili, özellikle çekirdeksiz Sultani üzüm ve ona bağlı olarak üretilen asma yaprağı ile hem yurt içi tüketimde hem de dış ticarete dikkat çeken bir tarımsal üretim merkezidir. Manisa'nın coğrafi konumu, iklim özellikleri ve verimli toprak yapısı, üzüm ve asma yaprağı üretimi için elverişli bir altyapı sunmakta; bu avantajlar, ürünlerin hem niceliksel hem de niteliksel değerini artırmaktadır. Nitekim Manisa Sultani üzüm yaprağı, 2024 yılında coğrafi işaret olarak bu potansiyelin tescillenmiş bir göstergesi haline gelmiştir.

Ancak, yapılan saha araştırmaları ve üretici görüşmeleri, Manisa'nın sahip olduğu bu yüksek potansiyele rağmen asma yaprağı ihracatının arzu edilen seviyeye ulaşamadığını ortaya koymaktadır. Bunun temel nedenlerinden biri, bağcılıkta zararlılarla mücadele amacıyla kullanılan pestisitlerin yapraklarda kalıntı bırakması ve bu durumun uluslararası gıda güvenliği standartları ile çelişmesidir. İhracata uygunluk açısından kaliteyi düşüren bu faktör, Manisa'nın dış pazarda rekabet gücünü sınırlandırmaktadır. Ayrıca, Türkiye'deki analiz laboratuvarları ile ithalatçı ülkelerdeki laboratuvarlar arasında teknik uyumsuzluklar bulunması, kalite güvence sistemlerinin bütüncül ve karşılaştırılabilir olmasını engellemektedir.

Yapılan görüşmeler, çiftçilerin büyük oranda (%94,74) bağlarındaki yaprakları satışa sunduklarını ancak bu yaprakların yalnızca %20–25'lik bir kısmının verimli şekilde toplanabildiğini göstermektedir. Bu durum, yaprak toplama sürecinin verimliliğinde önemli iyileştirme alanları olduğunu göstermektedir. Üreticilerin yalnızca yarısı (%52,63), asma yaprağını üzüm gelirine ek bir kazanç kalemi olarak değerlendirmekte, diğer yarısı ise bu ürünü ekonomik anlamda ikincil düzeyde görmektedir. Dolayısıyla, yaprak ürününün katma değerli bir ürün olarak çiftçilerin gelir modeline entegre edilmesinde yapısal ve bilinçsel eksiklikler dikkat çekmektedir.

Organik tarım yapan üreticiler ise, hem mevsimsel iklim koşullarının verim üzerindeki olumsuz etkilerinden hem de yüksek girdi maliyetlerinden şikâyetçidir. Özellikle ilaçlama sıklığı ve yüksek maliyetler, organik üretimin sürdürülebilirliğini zorlaştırmaktadır. Çiftçilerin büyük çoğunluğu herhangi bir formel eğitim almamakta; yalnızca ziraat mühendislerinden ya da ilgili kuruluşlardan

sınırlı düzeyde bilgi edinmektedir. Bu durum hem üretim tekniklerinin hem de kalite farkındalığının gelişimini engelleyici bir unsur teşkil etmektedir.

Asma yaprağı ihracatında karşılaşılan diğer yapısal sorunlar arasında salamura işletmelerinin işleme süreçlerinde modernizasyon eksikliği, iş gücü yönetimindeki verimsizlikler ve standartlara uygun hijyen koşullarının yeterince sağlanamaması yer almaktadır. Bu unsurlar, ürünün uluslararası pazarda kabul görmesini zorlaştırmakta ve rekabet avantajını zayıflatmaktadır. Ayrıca, artan üretim maliyetlerinin döviz kuru ile uyum göstermemesi, Türkiye'nin küresel pazarlarda fiyat rekabetinde geri kalmasına neden olmaktadır.

Öte yandan, sektörde gözlenen gelişim eğilimleri ve firmaların stratejik yönelimleri, asma yaprağı ihracatında geleceğe dair umut verici bir tablo çizmektedir. Katma değeri yüksek ürünlere yönelme, ihracatın çeşitlendirilmesi, yeni pazarların keşfi ve sürdürülebilirlik odaklı üretim tekniklerinin yaygınlaştırılması gibi girişimler, sektörün uzun vadeli büyüme potansiyelini desteklemektedir. Çiftçilerin asma yaprağını birincil bir ürün olarak değerlendirebilmeleri için hem maliyetlerin düşürülmesi hem de yaprak veriminin artırılması gerekmektedir. Ayrıca, kamusal desteklerin artırılması, eğitim faaliyetlerinin yaygınlaştırılması ve işleme tesislerinde modern tekniklerin teşvik edilmesi, kaliteyi artırıcı ve ihracatı destekleyici önemli adımlar olacaktır.

Sonuç olarak, Manisa'nın sahip olduğu yüksek üretim potansiyelinin uluslararası pazarda yeterince değerlendirilebilmesi için çok yönlü bir dönüşüme ihtiyaç vardır. Bu dönüşüm; üretim, işleme, kalite kontrol ve pazarlama boyutlarında eş zamanlı olarak yürütülmeli ve çiftçiden ihracatçıya kadar tüm aktörleri kapsamalıdır. Bu kapsamlı dönüşüm sağlandığı takdirde, Manisa'nın ve Türkiye'nin asma yaprağı ihracatında küresel ölçekte daha güçlü bir aktör haline gelmesi mümkün olacaktır.

KAYNAKÇA

- Anadolu Ajansı. (2023, Eylül 10). *Manisa'da üzümde hasat ve kurutma mesaisi sürüyor*.<https://www.aa.com.tr/tr/yasam/manisada-uzumde-hasat-ve-kurutma-mesaisi-suruyor/3001149>
- Manisa Valiliği. (2023). *Sayılarla Manisa*.
http://www.manisa.gov.tr/kurumlar/manisa.gov.tr/documents/sayilarla_manisa_2023.pdf
- T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı. (2023). *Gayri safi yurt içi hasıla (GSYH)*.<https://www.tarimorman.gov.tr/SGB/Belgeler/Veriler/GSYH.pdf>
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2016). *Tarımsal işletme yapısı araştırması*.<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Tarımsal--İşletme-Yapı-Arastırması-2016-24869>
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2024). *Bitkisel üretim istatistikleri 2024*.<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Bitkisel-Uretim-Istatistikleri-2024-53447>
- Türk Patent ve Marka Kurumu. (2022). *Menşe adı: Asma yaprağı*.<https://ci.turkpatent.gov.tr/Files/GeographicalSigns/9cc431ef-8614-4e49-82ef-0eed0d02368c.pdf>
- Zafer Kalkınma Ajansı. (2021). *Manisa Alaşehir yaprak salamura tesisi ön fizibilite raporu*. Zafer Kalkınma Ajansı.

Çıkar Çatışması Beyanı

Araştırmanın yürütülmesi ve/veya makalenin hazırlanması hususunda herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Finansman Beyanı

Bu araştırmanın yürütülmesi ve/veya makalenin hazırlanması için herhangi bir mali destek alınmamıştır.

Etik Beyanı

Araştırma etik standartlara uygun olarak yapılmıştır.

Yazar Katkı Beyanı

Yazar Adı	Katkı oranı
Azime KURT	%60
Osman Murat KOÇTÜRK	%40
Toplam	%100